

Granskning av riksdagspartiernas planer för rättvis omställning inför valet 2022

Allians för Rättvis Klimatomställning, augusti 2022

Innehåll:

[Vad är Allians för Rättvis Klimatomställning?](#)

[Om granskningen](#)

[Partiernas svar](#)

[Övergripande kommentarer](#)

[A. Redovisning av svaren, fråga för fråga](#)

[B. Redovisning av svaren, parti för parti](#)

[Presskontakt](#)

Vad är Allians för Rättvis Klimatomställning?

Allians för rättvis klimatomställning (ARK) samlar det svenska civilsamhället och är fri från partipolitiska bindningar. Vi förenas av övertygelsen att Sveriges regering omgående bör inleda arbetet med en rättvis klimatomställning.

Om granskningen

Granskningen syftar till att kartlägga svenska partiers förståelse av och intresse för att genomföra en rättvis klimatomställning.

Vilka partier som har deltagit: I juli 2022 skickade Allians för rättvis klimatomställning ut frågor till samtliga åtta riksdagspartier om hur de avser verka för en rättvis klimatomställning.

Sju partier har svarat på våra frågor, endast Moderaterna har meddelat att de inte vill delta. Eftersom partiet strävar efter att få statsministerposten har vi ändå tagit del av deras ställningstaganden i andra, offentliga källor. De räknas därmed in i svaren när det är möjligt.

Hur partiernas svar har bedömts: Partiernas svar har granskats av en fristående grupp bestående av sex experter inom klimat, fackligt arbete och hållbarhet. [Dessa personer har ingått i granskningsgruppen.](#)

De punkter som granskningsgruppen har tittat på är partiernas grad av engagemang och konkretion när det gäller arbetet för rättvis klimatomställning, i vilken mån de lever upp till Parisavtalets innebörd samt avvikelser i förhållande till de övriga partierna – såväl positiva som negativa. Eventuell samsyn mellan partierna och därmed förutsättningar för samarbete över blockgränserna har också kommenterats.

Partiernas svar

Övergripande kommentarer

Genomgående kan sägas att svaren inte är så konkreta eller ambitiösa som de skulle behöva vara för att väljarna ska kunna gå välinformerade till valurnorna. Våra frågor hade en stark inriktning på HUR omställningen ska gå till. Svaren från flera partier är alltför vaga för att inge förtroende. Tre mindre partier sticker i sina svar ut som mer ambitiösa och konkreta – Miljöpartiet, Vänsterpartiet och Centerpartiet.

Resultatet gör att vi, civilsamhället, samt sannolikt även stora och växande delar av näringslivet, inte känner oss trygga med att Sverige kommer att ta de viktiga steg som efterlyses av FN, EU och andra internationella samarbetsorganisationer. Vi är oroliga över att partiernas brist på möjlighets- och krisinsikt gör att vi kommer att missa chansen att bygga ett mer hållbart samhälle.

De två största partierna med ambition att bilda regering förtjänar särskild uppmärksamhet. **Socialdemokraternas** svar utmärker sig genom att vara påfallande allmänt hållet och kortfattat. Det är anmärkningsvärt med tanke på att det är ett stort parti med mycket resurser, som har lett regeringsarbetet i åtta år och har ambitionen att få göra det i minst fyra år till, samt har klimatet som en av sina tre profilfrågor.

Moderaterna vill inte ens svara och har i andra sammanhang av medlemmar i Allians för Rättvis Klimatomställning bedömts ha en undermålig klimat- och miljöpolitik¹.

Det är oroande att de två partier som har ambitionen att inneha statsministerposten i Sverige efter valet har så låga ambitioner för klimatet och rättvisefrågorna. Kommer **Centerpartiet**, **Vänsterpartiet** och **Miljöpartiet** att kunna förmå Socialdemokraterna till de djupgående kunskaps- och attitydförändringar som av svaren att döma behövs? Och kommer Moderaterna, med det svaga engagemang som inte bara de utan även **Sverigedemokraterna**, delvis **Kristdemokraterna** och i viss mån **Liberalerna** uppvisar, att ens försöka hålla en tillräcklig nivå i klimatpolitiken?

I likhet med Socialdemokraterna verkar inget av dessa fyra partier till höger på skalan se att vi står inför en stor omställning som kräver kraftfull handling inom många politikområden och ett nytt sätt att arbeta med samhällsutvecklingen. Klimatpolitiska rådets utvärdering av den förda klimatpolitiken² verkar ha gått samtliga förbi.

¹ Exempelvis av Naturskyddsföreningen:

<https://www.naturskyddsforeningen.se/artiklar/granskning-vilka-partier-har-varit-bast-och-samst-for-miljon/>

² <https://www.klimatpolitiskaradet.se/rapport-2022/>

Något behov av politiska systemförändringar kan inte skönjas hos flertalet av partierna. Få ser behov av insatser för bättre styrning och samordning av regeringen, hantering av de strukturella effekterna på arbetsmarknaden eller fördjupad demokrati. Ingen nämner heller behovet av nationella mål för att mäta hur vi lyckas med att uppnå den ekologiska, sociala och ekonomiska hållbarhet som en rättvis klimatomställning syftar till. Begreppet *rättvis klimatomställning* verkar inte ha slagit rot hos den stora majoriteten av partikanslierna.

Det återstår för dessa partier att till fullo integrera de sociala utmaningarna i arbetet med att ställa om och att hantera effekterna av klimatkrisen. Det saknas insikter om de möjligheter som en stor ekonomisk och social omställning erbjuder. Ingen nämner till exempel att klimatomställningen ska ske på ett jämställt sätt, trots att investeringar i rättvis omställning tenderar att gå till mansdominerade sektorer. Ett annat område som lyser med sin frånvaro är samernas rätt till inflytande över den politik som förs för att ställa om. Vad gäller utjämnande av klyftor mellan storstäderna och mindre orter så går det att skönja en viss ökad medvetenhet om att klimatsatseringar måste komma landsbygden och mindre orter till del, men fler och mer konkreta förslag hade behövts.

Teknikoptimismen är stor i partiernas svar, men man tar inte upp de sociala och miljömässiga utmaningar som är förknippade med att ta fram materialen och tekniken som krävs för vår omställning, inte minst i leverantörsleden.

Det enda område där man kan skönja ett gemensamt engagemang är att omvärlden behöver ställa om och att EU har en viktig roll där Sverige kan agera. Men vem bryr sig om Sverige om vi inte i handling går före?

A. Redovisning av svaren, fråga för fråga

Den första och grundläggande frågan som Allians för Rättvis Klimatomställning ställde var hur partiernas plan för en heltäckande och rättvis klimatomställning under de närmaste två mandatperioderna ser ut. Denna fråga lämnas obesvarad av nästan alla partier. Kanske uppfattades de följande sju svaren som "planen". Ett parti, KD, besvarar frågan, men det de skriver kan inte anses vara en plan.

I tillägg till denna huvudfråga ställde vi sju mer precisa frågor om hur partierna konkret tänker verka för en rättvis klimatomställning.

Fråga 1: KLIMATMÅL

Sveriges klimatmål är netto noll utsläpp till 2045. Det målet kritiserar för att vara otillräckligt för att uppnå Parisavtalet. Enligt Parisavtalet ska vi begränsa upphetningen till 1,5 grader – på ett globalt rättvist sätt. Hur snabbt vill ni minska utsläppen? Hur ställer ni er till att ta fram en rättvis koldioxidbudget för Sverige samt till mål för att minska utsläppen från svenskarnas konsumtion?

MP, V och C vill **accelerera omställningen** så att målet netto noll utsläpp nås 2035 (MP och V) och senast 2040 (C).

MP och V är ensamma om att vilja ha en **koldioxidbudget** (L vill dock ha det på EU-nivå).

De anser att budgeten ska rymma den mängd koldioxid som vi maximalt kan släppa ut nationellt för att leva upp till Parisavtalets gräns om 1,5 graders temperaturökning. V specificerar att en uppdaterad koldioxidbudget ska antas i den klimatpolitiska handlingsplanen varje mandatperiod. C anser att vi redan har en koldioxidbudget. Övriga partier vill inte ha en svensk koldioxidbudget och hänvisar till Miljömålsberedningens mål; nettonoll utsläpp år 2045, därefter negativa utsläpp.

Fråga 2: STYRNING

Klimatpolitiska rådet efterlyser tydligare ledarskap och styrning för att ställa om Sverige. Hur ska den nya regeringen se till att alla delar av politiken bidrar till en rättvis klimatomställning?

Det är tveksamt om något av partierna har tagit del av Klimatpolitiska rådets kritik, vilket i sig är anmärkningsvärt. Centerpartiet och Miljöpartiet visar dock viss förståelse av frågan och manar till ökat samarbete mellan partierna samt markerar behovet av långsiktiga mål som följs upp. De understryker också att klimatet inte kan förpassas till ett enda departement.

Miljöpartiet vill integrera klimatet i samtliga politikområden och föreslår att konsekvensutredningar för klimatet ska göras i alla utredningar och att offentliga upphandlingar ska användas för att uppnå klimatmålen.

Även S vill att alla myndigheter ska beakta klimatmålen i sin upphandling, och pekar på att det finns stora vinster att göra när det gäller att minska utsläppen från det offentliga konsumtion.

Vänsterpartiet lyfter fram behovet av krav på och stöd till industrin för grön omställning och investeringar, inklusive ökat statligt ägande.

Fråga 3: INVESTERINGAR

Vilka investeringar i en rättvis klimatomställning vill ni göra under de närmaste två mandatperioderna, och hur ska de finansieras? Hur ska ni se om de gett resultat?

Svaren rymmer en mängd olika klimatpolitiska förslag som inte är heltäckande eller adresserar rättvisekravet. Endast V och MP kvantifierar behovet av offentliga investeringar, 700 respektive 1000 miljarder kronor under de närmaste tio åren, och har förslag på finansieringsmodeller. V vill exempelvis möjliggöra stora statliga investeringar genom att pausa överskottsmålet i det finanspolitiska ramverket för att klara omställningen av transporter, elproduktion och bostäder. V vill även inrätta en statlig, grön omställningsfond och en grön investeringsbank för industriomställning med 100 miljarder i kapital. MP markerar att vi snabbt bör bygga ut vår förnyelsebara energiproduktion, bland annat för elektrifieringen av transportsektorn. S vill satsa vidare på statliga gröna kreditgarantier om 100 miljarder som hjälper företag att fasa ut det fossila.

Alla borgerliga partier lyfter fram investeringar i koldioxidinfångning och lagring (CCS), svensk teknikexport och innovationer som viktiga bidrag till globala utsläppsminskningar. KD och SD tycker att Sverige borde få tillgodoräkna sig exportens klimateffekter utomlands.

Centerpartiets svar rymmer förslag som stopp för fossila subventioner, grön skatteväxling,

att Sverige ska driva på EU:s klimatpolitik, högre pris på alla utsläpp och klimattullar. Både C och L vill se en kraftigt ökad elproduktion bl.a. för transportsektorns elektrifiering till 2030 samt steg för att underlätta utvecklingen och uppnå minusutsläpp. L vill dessutom bibehålla och återskapa kolsänkor i naturen och att negativa utsläpp bör finansieras av staten. M vill genomföra en stor skattereform som styr mot miljömålen.

Fråga 4: TRYGGHET I ARBETSLIVET

Hur vill ni trygga Sveriges arbetstagare i den strukturomvandling av arbetslivet som sker, och säkra att de har demokratiskt inflytande över den?

Nästan alla partier anser att vi redan har den politik som behövs. KD skriver att de inte förstår frågan.

Centerpartiet vill därutöver bygga ut Yrkeshögskolan, genomföra utbildningsreformer för **livslångt lärande** och hänvisar till Trygghetsöverenskommelsen (även kallad LAS-förhandlingen, som innebar större möjligheter att fortsätta att uppgradera sin kompetens genom arbetslivet). Dessa är dock inte kopplade till klimatomställningen och det stora behov av nya kompetenser som den medför. L pekar på de positiva möjligheter som omställningen medför. MP och S är mer specifika i att politiken ska säkerställa att människor får tillgång till den utbildning de behöver för att ta de nya gröna jobb som skapas.

V redovisar många förslag för en stärkt politik för **full sysselsättning, trygghet och välfärd**, inklusive de anställdas **fackliga rättigheter och makt** över sina arbeten.

Fråga 5: MINSKA KLYFTORNA

Även i Sverige står de mest resursstarka för mycket större klimatutsläpp. Hur vill ni åtgärda den klimatojämligheten? Hur vill ni se till att de som har de lägsta inkomsterna inte missgynnas av de steg vi tar för att ställa om till ett klimatsmart samhälle?

Både L, C, M och MP lyfter fram principen "förorenaren betalar". L och C lägger till att **omfördelning** av ökade skatteinkomster från utsläpp ska gå till skattesänkningar för lågavlönade och MP förespråkar en progressiv fördelningspolitik där de hushåll som har det ekonomiskt tufft får hjälp av staten. S lyfter fram att investeringar i grön infrastruktur ska minska klyftorna mellan stad och land och att företagen ska betala mer för sina utsläpp.

V fokuserar också på att samhället genom skatter och andra styrmedel ska se till att konsumtion och resande blir hållbart. Den rikaste procenten som genom sin livsstil står för tio gånger mer utsläpp per person än majoriteten behöver enligt V **minska sin konsumtion** och bidra mer till investeringar för hållbarhet.

C vill att fastighetsskatten från all energiproduktion ska stanna lokalt så att den lokala ekonomin gynnas av investeringarna i förnybar energi. SD markerar att högavlönade inte ska få bidrag för elbilar och att skatt på bensin och diesel drabbar landsorten.

Fråga 6: DEMOKRATI

Under vilka former anser ni att Sveriges befolkning ska få vara med och bidra till beslut om hur klimatomställningen ska gå till?

Alla partier svarar att Sveriges demokratiska institutioner räcker långt eller helt. C menar att kommuner och regioner bör få mer att säga till om.

MP är det enda parti som pekar på att tilltron till politiken för att lösa klimatnödläget är begränsad. De vill därför skapa fler demokratiska mötesplatser för vanliga människor, intressegrupper och experter, och kan tänka sig att testa olika former av medborgarråd som ett komplement till vårt nuvarande system.

Fråga 7: GLOBALT ENGAGEMANG

Hur avser ni att stötta en rättvis klimatomställning globalt, utöver idag redan anslagna biståndsnivåer?

Många av partierna vill **öka Sveriges klimatbistånd**. SD säger i vår granskning att de har en målsättning om att minst 10 procent av det bilaterala biståndet ska användas för åtgärder inom miljö, klimat och energi. Detta är dock inte additionellt utan en andel av dagens bistånd, som de dessutom går till val på att vilja minska med 30%. V vill skapa ett klimatbistånd som finansieras med nya pengar, det vill säga inte tas från den befintliga budgeten för internationellt utvecklingssamarbete. V föreslår att Sverige ska verka för att miljöteknik ges undantag liknande de som finns i Tripsavtalet gällande livräddande mediciner för att stärka klimatåtgärder i fattiga länder. Ingen nämner specifikt det ekonomiska ansvaret hos stora utsläppare i det globala nord för förluster och skador på grund av klimatkrisen, trots att detta är en av de mest omdebatterade rättvisefrågorna i de globala klimatförhandlingarna.

C och L markerar **frihandelns** betydelse för klimatet och MP vill driva på för en rättvis klimatomställning i alla internationella fora och stärka Sveriges klimatdiplomati även genom handel. Men endast C poängterar vikten av bindande hållbarhetsmål i handelsavtal. Olika initiativ för att få svenska och internationella företag att ta miljömässigt ansvar och agera för bättre arbetsvillkor i hela kedjan, exempelvis internationell lagstiftning, dyker inte upp i svaren.

S föreslår att en **klimatpanel inrättas inom EU** som följer upp om medlemmarna följer tagna beslut och påverkar de nationella ambitionerna. Sverige ska enligt S ha de främsta målen och agera föregångare.

B. Redovisning av svaren, parti för parti

Ordnade efter nuvarande mandatfördelning i riksdagen.

Socialdemokraterna svarar med tanke på att klimatet är en av partiets tre prioriterade frågor förvånansvärt kort och ytligt. De pekar mest på vad som redan görs. De nämner på fråga 2 om ledarskap Klimatkollegiet, det forum som skapades inom regeringen för att samordna klimatpolitiken mellan olika departement. Klimatkollegiet har dock inte sammanträtt sedan Magdalena Andersson tog över som ordförande. Därtill listas gamla ambitioner om gröna jobb, laddstolpar i hela landet osv, utan att det presenteras några förslag på hur det ska gå till. De vill satsa vidare på klimatlivet, sätta av 100 miljarder i i gröna kreditgarantier och införa klimatmål för offentlig upphandling. Socialdemokraterna nämner inte de bredare hållbarhetsmål vid sidan av BNP som de själva en gång införde i statsbudgeten och som skulle kunna mäta hur en rättvis klimatomställning lyckas. S talar i generella termer om att man ska kunna leva klimatsmart och hållbart i hela landet utan att berätta hur. S verkar nöja sig med att Sverige redan har en klimatpolitik och klimatmål som anses vara bland världens mest ambitiösa – trots kritiken från bland andra Klimatpolitiska rådet att målen inte kommer att nås med nuvarande politik.

Moderaternas brist på svar kan ses som ett tecken på hur partiet prioriterar klimatpolitiken – d.v.s. lågt. I Naturskyddsföreningens granskning³ konstateras att M uppvisar en svag och otillräcklig miljöpolitik inför valet. Att döma av uttalanden som vi har hämtat från annat håll är Moderaternas mest prioriterade klimatfråga energiförsörjningen med utbyggda elnät, mer ren el med vatten, vind och, inte minst, kärnkraft. Hållbara transporter med utbyggd laddinfrastruktur och skrotningspremie för gamla bilar samt koldioxidinfångning och -lagring (CCS) har också hög prioritet. Även M står bakom principen om att förorenaren betalar och vill se en stor skattereform med miljöförtecken. Moderaterna vill inte överge BNP som mått på ekonomisk utveckling, inte heller skärpa miljöambitionerna i offentlig upphandling.

Sverigedemokraterna skiljer ut sig en hel del från övriga partier. De menar att Parisavtalet underlättar klimatsamarbetet men anser att Sverige inte ska gå före i omställningen, utan

3

<https://www.naturskyddsforeningen.se/artiklar/granskning-sa-mycket-lovar-partierna-for-naturen-och-klimatet/>

snarare säkerställa att vi inte får högre krav på oss än andra. Klimatpolitiken får inte försvåra industrietableringar eller fördyra för landsbygdsboende eller de med lägre inkomster, t ex ägare av fossilbilar. I beräkningen av Sveriges utsläpp anser partiet att vi bör få "dra av" klimatnyttan med vår skogstillväxt och export och att vi därför egentligen inte behöver minska våra utsläpp alls – vilket skulle strida mot internationella överenskommelser. SD kritiserar dagens olika konsumentstöd med klimatprägel för att de mest gynnar de mer bemedlade som t ex har råd att köpa elbilar (med bonus) eller installera solceller.

Centerpartiet vill föra en klimatpolitik som når de svenska målen i förtid (år 2040). De lägger dock in brasklappen "givet att detta är möjligt och kan ske på acceptabla sätt". C lyfter fram betydande brister med nuvarande sätt att arbeta med klimatomställningen. Partiet vill omgående fasa ut de fossila subventionerna, satsa på grön skatteväxling och på att utsläpparen betalar. De har en färdplan för fördubbling av elproduktionen och vill arbeta pådrivande inom EU för att alla utsläpp ska omfattas av ett pris på koldioxid. De vill se ett mål även för negativa utsläpp och ett större fokus på klimatanpassning. C öppnar för decentralisering av politiska beslut till kommuner och regioner för lägre utsläpp, och vill att energirelaterad fastighetsskatt ska tillfalla hemkommunen. C har höga ambitioner för biståndet, både nationellt och internationellt.

Vänsterpartiet uttrycker i sitt svar en starkare klimatprofil än vad vi noterat från dem på senare tid. De har tillsammans med MP det mest ambitiösa klimatmålet (nollutsläpp till 2035) och vill införa en koldioxidbudget. V nämner konkreta åtgärder och dessutom hur stora investeringar dessa kommer att kräva. De ser framför sig betydande statliga satsningar, till exempel ett klimatinvesteringsprogram på 700 miljarder och nya instrument, som en grön investeringsbank och omställningsfond. Därutöver påpekar V att ny teknik i sig inte kommer att räcka för att klara av omställningen, utan att det också krävs beteendeförändringar, framför allt av rikare länder och hushåll. De "missar" frågan om hur politiken ska samordnas bättre. De markerar dock krav på rättvisa, stärkta trygghetssystem, välfärd och fackligt inflytande på arbetsplatsen. De har tankar om hur ett mer hållbart liv skulle kunna se ut och menar att det är politiken som kan göra det möjligt. V har den mest ambitiösa synen på stöd till omställning i det globala syd på så sätt att de vill inrätta ett nytt, additionellt klimatbistånd, men nämner få konkreta förslag i övrigt, och verkar mindre intresserade av EU.

Kristdemokraterna står bakom de svenska uppsatta klimatmålen, men poängterar att det bör ske balanserat så att alla de tre hållbarhetsdimensionerna, den ekologiska, den sociala och den ekonomiska, respekteras. KD vill satsa på inhemsk bioenergi och biodrivmedel bland annat av etiska skäl och lyfter fram behovet av att binda koldioxid samt av att köpa in och annullera utsläppsrätter. Utöver elektrifiering av transportsektorn och industrin saknas dock konkreta förslag på hur utsläppen i Sverige ska kunna minska. När det gäller investeringar framhåller KD att mycket kan göras för klimatet utan att spendera skattepengar. De ger inga förslag på hur politiken ska samordnas för att kunna åstadkomma en genomgripande och snabb omställning. De presenterar däremot detaljerade förslag för hur biståndspolitikerna ska bidra till en rättvis klimatomställning i världen, t ex genom att stötta småskaligt jordbruk och matsäkerhet och förhindra avskogning.

Liberalerna markerar behovet av stora negativa utsläpp genom koldioxidinfångning. 2045 ska de negativa utsläppen i Sverige vara större än de återstående klimatutsläppen för att vi ska nå 1,5-gradersmålet. Liberalerna vill alltså inte införa ett mer ambitiöst klimatmål än idag och ser inget behov av en rättvis koldioxidbudget. De för fram förslaget att det inte räcker med att förorenaren ska betala, utan att den som binder utsläpp också borde få betalt. Förslagen till investeringar i övrigt liknar övriga partiers och avser ökning av elproduktionen, elektrifieringen av transportsystemet och stöd till forskning och innovationer för ny teknik. L anser att det mest effektiva är höjda priser på utsläpp.

Miljöpartiet ger ett genomtänkt och heltäckande svar och är tillsammans med V det parti som har tydligast politik för att genomföra en accelererad och rättvis klimatomställning. Partiet vill att Sverige ska nå nära nollutsläpp tidigare än planerat, år 2035, och vill införa en koldioxidbudget samt kompletterande mål för utsläppen från konsumtionen. Investeringar i omställningen ska uppgå till 100 miljarder om året. Svaren är ibland korta, men till skillnad från de flesta andra partier har MP en klimatfärdplan som går in mer i detalj på hur omställningen ska ske. MP lyfter inte viktiga frågor som kolsänkor eller klimatanpassning i enkäten, men bockar av det viktigaste när det gäller att skynda på utsläppsminskningarna. De behandlar kort fördelnings- och rättviseaspekterna samt nämner att de vill bygga ett nytt

“grönt folkhem”, skapa ett stort antal gröna jobb och se till att arbetstagare har tillgång till den utbildning som krävs. Jämfört med sin politik för omställning här hemma tycks MP dock inte ha tänkt lika noga på hur Sverige bör bidra till rättvis klimatomställning internationellt.

Presskontakt

För pressfrågor om granskningen, kontakta Kristina Persson som lett den oberoende granskningsgruppens arbete. 070-595 99 48, kristpers@gmail.com.

För pressfrågor om Allians för Rättvis Klimatomställning, kontakta Ann-Katrin Dolium, Unionen, 072-595 87 17, ann-katrin.dolium@unionen.se